

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2. gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 10. junija 1874.

Obsseg: Okrožnica županom vinorejskih občin na Dolenskem in Notranjskem. — O pridelovanju sladkorne pese. (Dalje.) — Še enkrat zápriseženi vinski mešetarji. — Nova postava o zemljiških knjigah za Kranjsko. (Dalje.) — Zapisnik 30. odborove skupščine 6. maja 1874. leta. (Konec.) — Servilizem v dôbi svobode. — Slovensko slovstvo. — Moj pès. (Dalje.) — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Noviçar.

Gospodarske stvari.

Okrožnica

županom vinorejskih občin na Dolenskem in Notranjskem.

Po dopisu centralnega odbora c. kr. družbe kmetijske Kranjske od 7. maja t. l., št. 559, je občni zbor te družbe 6. maja t. l. po poročilu Vipavske podružnice, da se ondi ne spolnuje sledeča nogradska postava od 11. septembra 1860. leta, veljavna za Kranjsko deželo, in zarad tega mnogo tatvin pripetuje ob času zorečega grozdja, ter še druge nerednosti godijo, enoglasno sklenil, obrniti se do podpisanega deželnega odbora:

Naj bi on opomnil vse županije na Kranjskem, kjer se vino prideluje, da strogo izpolnujejo to postavo, v kateri namesto prejšnjih gornikov stopijo župani v dejanje.

Odbor deželni, obžalovaje, da je ta postava, kakor je podoba dosihmal, na škodo vinorejcem in vsej deželi le mrtva črka in skoro popolnoma neznanost ostala, resno županstvu nalaga skrb, da se že zdaj vse priprave započno, katere so po okoliščinah vašega okraja potrebne, da se v jeseni gori navedena nogradska postava na tanko izvršuje, in potem odstranijo vse nerednosti, ki so na škodo posameznim vinorejcem, pa gotovo tudi vinotrštvu Kranjskemu sploh.

Deželni odbor Kranjski.
V Ljubljani 16. maja 1874.

Postava za vinograde v vojvodini Kranjski.

§. 1. V vsaki soseski, v kateri so vinogradi, naj pokliče župan vse vinogradnike, kateri imajo pravico voliti, da pod njegovim predsedništvom za pet let izvolijo izmed sebe najmanj tri najbolj zastopne in njih popolnega zaupanja vredne može za gornike in ravno toliko namestnikov.

§. 2. Če se dobro ali potrebno zdi, si tudi vinogradniki dveh ali več sosesk, kateri imajo pravico voliti, morejo skupaj svoje gornike in njih namestnike voliti.

§. 3. Pravico voliti ima samo tisti vinogradnik, kateri ima vsaj najmanj pol orala ali pol joha vinograda v tisti soseski. Vsacega pol orala vinograda več šteje pa zopet za en glas. Vlastniki ali lastnice vinogradov smejo namest sebe tudi svoje po postavi pripu-

šene namestnike ali pa pooblastence k volitvi gornikov poslati.

§. 4. Župani morajo izvoljenim gornikom in njih namestnikom s posebnimi pismi na znanje dati, da so za to izvoljeni. Ko pet let preteče, je treba nove volitve, pri kateri se pa smejo poprejšnji gorniki in namestniki zopet voliti.

§. 5. Kedar kak gornik ne utegne svojega opravila opravljati, prevzame njegovo mesto tisti namestnik, kateri je dobil pri volitvi (§. 1) največ glasov.

§. 6. Izvoljeni gorniki imajo sploh na vse gledati, kar je za blagor in zboljšanje vinstva treba. Posebno imajo skrbeti za napravljanje in popravljanje potov v vinogradih; oni imajo gorske čuvaje udinjati, jim njih službo določiti in nad njimi čuti; prepričati se imajo tudi, kako grozdje zori, potem dan postaviti, kdaj utegne podbernja biti in kdaj trgatev ali bendima sploh se začeti; oni prevzamejo tudi, ako nogradniki to hočejo, vinsko mero v nogradih, kedar se vino prodaja itd.

§. 7. V vseh njim odmenjenih zadevah se naj izvoljeni gorniki, kedar sami za potrebno spoznajo, ali če hoče župan imeti, snidejo, da se posvetujejo o potrebnih rečeh. V tako posvetovanje morejo tudi odbor-nike njih bližnje podružnice kmetijske družbe, ali pa tudi druge zastopne in zaupanja vredne može poklicati; toda ti imajo samo posvetovaven, pa ne določen glas. Izvoljeni gorniki delajo svoje sklepe po večini glasov in njih sklepi se imajo županu dati na znanje, kateri bo imel skrb, da jih vsi nogradniki tiste soseske zvejo po najpripravniši poti.

§. 8. Izvoljeni gorniki dobivajo za to, da pri prodajanju vina v vinogradu po zahtevanju prodajalca ali kupca vino merijo, od vsacega doljno-avstrijskega vedra (estrajha) 2 krajc. nov. den. plačila. Za vinsko mero se imajo gorniki posluževati samo doljno-avstrijske mere, to je, doljno-avstrijskega vedra po 40 bokalov, ki je bila s ces. ukazom od 13. decembra leta 1856 (v deželnem vladnem listu za Kranjsko vojvodino, v tečaju 1857, I. delu, pod št. 39) kot edino postavna mera izrečena in vpeljana.*) Vinogradnikom je pa sicer na voljo dano, gornikom tudi kako drugačno plačilo odločiti.

*) Vsled razpisa c. kr. ministerstva za kupčijo od 11. januarija l. 1873, št. 37.421, je trgovcem in obrtnikom na izvoljo dano, da smejo od 1. januarija leta 1873 v svojem javnem obrtovanju izključljivo rabiti tudi metriško mero, v tem slučaju pa morajo to v svojem kupčijskem in obrtniškem prostoru na takem mestu napisati, da lahko vsak bere. (Dež. zak. del VI., št. 11, stran 46, l. 1873.)

§. 9. Nogradske pota napravljati in v dobrem stanu ohraniti, ako te pota niso ob enem tudi soseskine ali kantonske ceste, gré nogradnikom samim. Da se to zgodi, imajo gorniki skrbeti in se na tanko ravnati po okoliščinah tistega kraja, pa tudi z županom se imajo zastran tega popred pomeniti in njegovo dovoljenje v to dobiti. Zaukazi zavoljo tega dani, ako jih ne spolnujejo tako, kakor bi jih imeli, tisti, kateri so jih spolnovati dolžni, se smejo izpeljevati po cesarskem ukazu od 20. aprila 1854 (v deželnem vladnem listu za vojvodino Kranjsko, tečaj 1854, I. del, št. 115).

§. 10. Ko začne grozdje zoreti, imajo izvoljeni gorniki, ako bi bilo soseskinih poljskih čuvajev premalo, posebno gorskih čuvajev toliko postaviti, kolikor jih je treba; njih mezdo ali plačilo postavijo in dajejo gospodarji vinogradov. Zastran tega pa, kakošne pravice in dolžnosti, lastnosti, službena znamenja, orožje in prisego imajo ti čuvaji, veljajo odločbe slavnega ministerskega ukaza od 30. januarija 1860, ki je v drž. zak. št. 28 in v prestavah drž. zak. v II. delu, leta 1860 št. 23 zastran zapriseženih poljskih čuvajev oklican.

§. 11. Kedar v §. 10 imenovani čas pride, imajo izvoljeni gorniki tudi prevdariti in skleniti, ali se imajo in kako se imajo, če je potreba spoznana, vinogradi zapirati. Vinogradi, katere je zapreti, se imajo tam, kjer se va-nje in iz njih hodi, z navskriž zabitimi kolmi zaznamovati. Najmanj en teden pred pa se mora to dobro oklicati, preden se vinograd zapre. Dokler je vinograd zaprt, ne sme razun gospodarja in njegove družine ter njegovih delavcev nihče va-nj hoditi. Ko se trgatve začne, se imajo tudi znamenja, da je vinograd zaprt, odpraviti.

§. 12. Dan, katerega izvoljeni gorniki za začetek trgatve (bendime) postavijo, ima župan brž in kakor najbolj more, sploh oklicati dati, da se po celi tisti soseski zve; temu oklicu pa ima še pristaviti, da se v deževnem vremenu ne sme trgati in se trganje nima pred začetki, dokler rôsa ne mine.

Pred začetkom postavljene trgatve se sme gnjilo ali odpadlo grozdje, kakor tudi tako, katero ni za vino namenjeno, samo tedaj oberati, če se je to izvoljenemu gorniku pred povedalo.

§. 13. Pred dnevom, ki je za začetek trgatve (bendime) postavljen, ne sme nihče trgati. Pozneje trgati ima pa vsak pravico, toda dolžan je potem za čuvaja svojega vinograda sam skrbeti.

§. 14. Pritožbe zoper gorske čuvaje se delajo pri izvoljenem gorniku, pritožbe zoper te gornike pa županu, in rabsodijo naj se po kratki in zdatni poti.

§. 15. Prestopki te nogradske postave se imajo kot poljska hudodelstva kaznovati po zastran tega danem ukazu slavnega ministerstva od 30. januarija 1860, ki je oklican v državnem zakoniku št. 28 in v prestavah drž. zak. v II. delu, leta 1860, št. 28.

V Ljubljani 11. septembra 1860.

Gustav grof Chorinsky l. r.,
c. k. poglavar.

O pridelovanji sladkorne pese.

(Po Činkelnovem „navodu“.)

(Dalje.)

Kako se pesa sadi.

Zrnje mora priti v jamice, katere so po 14 Dunajskih palcev na dolgo in široko druga od druge. Znamenje, kam ima priti jamica, delajo tako imenovani vrstilci, široke, nalašč za to narejene grablje, na ka-

terih so zobje po 14 palcev na dvoje. Te grablje naj se najprvo vlačijo po dolzem in potlej po vprek njive. Kjer se črte križajo, tam se naredé jamice.

Seme navadno sadé veči dečki in dekleta. Toda treba je dobro paziti na-nje, ker se lahko pripetí, da se po neskrbnosti preskoči kako mesto, kamor bi imela priti jamica, ali da se pozabi seme z zemljo pokriti.

Vsak, kdor sadi, ima po nekoliko semena v pripisanem prtiči ali v ruti, od koder z levico jemlje po 5 do 8 zrn, da jih poklada v jamice, katere mora zvesto pokrivati s prstjo. Jamice, po 2 do poltretji čevelj globoke, naj se delajo ali z desnico, ali pa, kar je mnogo boljše in pripravnejše, z motičico, katero ima sadilec v desnici. Da bi se ne preskočilo nobeno zaznamovano mesto, naj sadilec najprvo vsadi ter pokrije zrnje, in potem naj z ного stopi na pokrito seme, predno ide dalje. To ima tudi to korist, da se mokrotna zemlja takoj prime semena, kar nekoliko dela odvzame valu, s katerim se mora njiva povsod enako povaliti precej, ko je obsajena.

Ker se pri nas na Kranjskem debeljača (turšica) enako sadi, ne bode nikakoršne težave s peso, ako se tudi mora pri njenem sajenji paziti na več posebnosti.

Prva pletev in zrahljanje pesnega polja.

Ako se hoče pridelati dosti lepe pese, naj se njive osnažijo od plevela in prst naj se prerahlja. To se dela z motikami, ki so po 5 palcev široke. Da začne seme takoj lepo rasti ter da se korenine potem zgodaj zredé, mora kmetovalec ta posel pridno in čisto opraviti. Dostokrat je samo v njegovi moči, da, ako se on ne vstraši ne truda ne stroškov, če je tudi letina slabšega vremena, pesa vendar lepo rodi, in da mu obilo odvrne delo in stroške.

Toraj naj se pesa okoplje ter z okopom osnaži in oplevi, kar je mogoče hitro, to je, kedar je do dva palca visoko zrastle. Naj gre na njivo delavcev, kolikor more, da je posel hitreje zvršen.

Okopavanje pokonča pesi nevarni plevel, ter jej pomaga, da se poprej in bolje zredi.

Prepuljenje in osipanje pese.

Če kmetovalec pesi pridno streže, brzo vidi, kako si potem lepo pomaga. Pesa iz dobrega semena dela precej obilne šopke. Ko bi pa ti šopki dalje časa ostali vkupaj, tako, kakor so bili vsajeni, bi po nepotrebem pili zemljo in branili bi rasti, debeliti in sladkor delati tisti korenini, katera je odločena, da ima ostati na starem prostoru. Zato je treba nagle pomoči.

Jako škodljivo je, zavoljo živine čakati, da pesa veča zraste, predno se presadi, kajti korenina tiste pese, katera ostane tam, kjer je bila, potem navadno boleha ter ne doraste, ker se je prepozno iznebila nepotrebne družbe.

Kakor hitro se pesa lahko dobro s prstjo prijete more — navadno, kedar je po 3 palce visoka — naj se precej presadi. Delavec naj z levico trdno prime največo peso, ter vse druge, kar jih je pognalo iz tiste jamice, naj populi z desnico, ter potlej zemljo zopet potlači nazaj k pesi, katera ostane na starem prostoru. Kedar se presaja v suši, naj presajevalec s kratkem, na koncu suličastim (špicastim) lesom, predno peso puli, zemljo ob koreninah nekoliko razrahlja, ker drugače bi se potrgalo samo perje, korenina bi pa ostala in spet ozelenela.

Če ni pesa povsod izkalila, naj se posadi drugo seme, koder je treba, ali pa, kar je še boljše in koristnejše, naj se tjekaj posadé najmočnejše izpuljene pese.

Nekoliko dni potem, ko je pesa presajena, treba je zopet okopavati z motikami, s kakoršnimi prvič,